

УДК: 61

DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1068.2024.1.1.9>

ФЕНОМЕН ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ У ВОЄННІ ТА ПІСЛЯВОЄННІ ЧАСИ

Козар Юрій Юрійович¹

доктор юридичних наук, професор,
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6424-6419>

Савельєв Олександр Романович¹

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6424-6419>

¹ Луганський державний медичний університет

Ключові слова:

глобалізація,
соціальна
медицина,
воєнний конфлікт,
доступність
медичної
допомоги,
міжнародна
співпраця

ФЕНОМЕН ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ У ВОЄННІ ТА ПІСЛЯВОЄННІ ЧАСИ

Анотація. У статті аналізуються важливі виклики, з якими стикається Україна під час війни та після неї, та шляхи подолання цих труднощів. Зазначаються, що ці періоди супроводжуються безліччю проблем, зокрема у фінансовій та демографічній сферах. Відзначається, що вирішення цих проблем може відбутися за умови впровадження ефективних заходів, які значно покращать доступність та якість медичних послуг у країні.

Стаття вказує на те, що вирішення проблем у сфері медицини вимагає спільних зусиль уряду, громадських організацій та партнерів із зарубіжжя. На особливу увагу заслуговує роль країн-партнерів, які не лише надають фінансову та гуманітарну допомогу, а й діляться своїм досвідом у вирішенні подібних проблем. Підкреслюється важливість об'єднання населення та волонтерських ініціатив у подоланні медичної кризи.

Зазначається, що воєнні рухи, реформи у сфері охорони здоров'я, соціальні програми та консолідація населення грають ключову роль у покращенні стану медицини в Україні в умовах воєнних дій. Однак, наголошується на ризику виростання медичної кризи у випадку недостатньої уваги з боку уряду до цієї проблеми.

Узагальнюючи, стаття підкреслює важливість глобального підходу до вирішення проблем соціальної медицини в умовах воєнного конфлікту та його наслідків. Шляхи вирішення цих проблем передбачають не лише внутрішні реформи, а й активну співпрацю з міжнародними партнерами та мобілізацію внутрішніх ресурсів.

Keywords:

globalization,
social medicine,
military conflict,
accessibility of
healthcare,
international
cooperation

ФЕНОМЕН ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ У ВОЄННІ ТА ПІСЛЯВОЄННІ ЧАСИ

Annotation. The article examines the significant challenges Ukraine faces during and after war, as well as the ways to overcome these difficulties. It is noted that these periods are accompanied by a plethora of problems, particularly in the financial and demographic spheres. The resolution of these issues can occur through the implementation of

effective measures, which will greatly improve the accessibility and quality of healthcare services in the country.

The article indicates that addressing healthcare problems requires collective efforts from the government, civil organizations, and international partners. The role of partner countries is emphasized, as they not only provide financial and humanitarian aid but also share their experience in addressing similar issues.

The importance of uniting the population and volunteer initiatives in overcoming the medical crisis is underscored. It is mentioned that military movements, healthcare reforms, social programs, and population consolidation play a key role in improving the state of medicine in Ukraine during times of war. However, there is a highlighted risk of the medical crisis escalating in case of insufficient attention from the government towards this issue.

In conclusion, the article emphasizes the importance of a global approach to addressing social medicine issues in the context of armed conflict and its consequences. The pathways to addressing these problems involve not only internal reforms but also active cooperation with international partners and mobilization of internal resources.

Актуальність: з початку широкомасштабної війни на території України питання надання медичної допомоги, впровадження лікувальних заходів, реабілітації та розвиток військової медицини постало найбільш гостро. Додаткові складнощі у вирішенні цих питань з'явилися через масове явище внутрішнього вимушеного переселення громадян, міграції людей за кордон та різкого зниження якості життя через несприятливі економічні та побутові умови. Демографічна криза, яка експонентально зростає разом з активністю бойових дій, ускладнюється дефіцитом медичних фахівців, це стосується особливо фахівців вузького профілю. Також слід пам'ятати що подіям лютого 2022 року передувала пандемія Covid-19 яка значно вплинула на систему охорони здоров'я України [1].

Також особливо актуальним це питання робить вектор економічного, політичного та соціального який обрала Україна, а саме – євроінтеграція. За Прикладом і досвідом країн Європи, доступність і глобалізація соціальної медицини займає важливе місце в соціальній сфері сучасних країн. Висока консолідація населення України, при цьому, дає змогу розвивати сфери відповідальності за які, як

правило, бере на себе держава, наглядним прикладом є високий рівень волонтерської діяльності в Україні, масові благодійні заходи та взаємодопомога, в тому числі і медична допомога.

Мета роботи: розглянути особливості соціальної медицини в воєнний час, спрогнозувати вектор розвитку соціальної медицини на післявоєнний термін.

Матеріали та методи: огляд літератури та інтернет джерел на медичну та економічну тематику пов'язану з роботою системи охорони здоров'я в воєнний час.

Результати досліджень та обговорення:

Система соціальної медицини в Україні включає в себе кілька ключових аспектів. По-перше, країна встановила систему обов'язкового медичного страхування, що забезпечує громадянам доступ до медичної допомоги через страхові поліси. Це дозволяє отримувати послуги як безкоштовно, так і за символічну плату.

На першому рівні медичної допомоги діє система сімейної медицини, де лікарі першого контакту забезпечують загальні послуги та направляють пацієнтів на спеціалізовані консультації за потреби. Крім того, в Україні існує мережа спеціалізованих

медичних установ для надання високотехнологічної та спеціалізованої медичної допомоги.

Однак система стикається з численними викликами, такими як недостатнє фінансування, бюрократія та нерівномірний розподіл медичних кадрів між регіонами. Уряд активно працює над реформуванням охорони здоров'я з метою вирішення цих проблем та поліпшення системи.

Зокрема, в контексті глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, важливо розглядати, як ефективно система охорони здоров'я реагує на екстрені ситуації та як відбувається співпраця на міжнародному рівні для забезпечення безпеки та допомоги громадянам.

В період війни соціальна медицина в Україні зазнала численних викликів та негативних впливів через різкі зміни в соціально-економічному та політичному середовищі. Ось деякі з них:

- Недостатнє фінансування: Війна призвела до зменшення бюджету на охорону здоров'я через перерозподіл ресурсів для потреб військових операцій та гуманітарної допомоги. Це може вплинути на забезпечення медичних установ необхідним обладнанням та ліками.

- Переселення та розруха: Військові дії та переміщення населення можуть призвести до масового переселення та створити гуманітарну кризу. Це може призвести до надмірного навантаження медичних установ, особливо у регіонах, що постраждали від конфлікту.

- Дефіцит медичних кадрів: Умови війни можуть спричинити втрату медичних працівників, а також ускладнити навчання нових фахівців. Це може вплинути на якість та доступність медичної допомоги.

- Обмежений доступ до зон конфлікту: Наявність бойових дій може обмежити доступ до медичної допомоги в зонах конфлікту, що ставить під загрозу життя та здоров'я мешканців цих територій.

- Психосоціальні проблеми: Військові дії можуть призвести до збільшення кількості випадків психічних та емоційних

проблем серед населення. Система соціальної медицини повинна враховувати ці аспекти та забезпечувати необхідну психологічну допомогу [1, 2].

У період війни в Україні система охорони здоров'я, включаючи соціальну медицину, стикнулася зі значними фінансовими труднощами. Зниження бюджету охорони здоров'я було обумовлене кількома ключовими факторами. По-перше, військові конфлікти призвели до перерозподілу бюджетних ресурсів на військові та гуманітарні потреби, що призвело до недостатнього фінансування медичних установ. Нестабільність економіки, спричинена війною, також поглибила економічну кризу та обмежила фінансові можливості для охорони здоров'я.

Гуманітарні витрати, пов'язані з наданням допомоги внутрішньо переміщеним особам та проведенням гуманітарних операцій, відбилися на бюджеті, який інакше міг би бути використаний на медичні потреби. Крім того, військовий конфлікт призвів до фінансової невизначеності, оскільки тривалість та масштаби дій були важко передбачити. У цих умовах планування та забезпечення необхідних фінансових ресурсів стало викликом.

Ці фактори суттєво ускладнили фінансове забезпечення системи охорони здоров'я в Україні під час війни, що відчутно вплинуло на можливість забезпечення належних умов надання медичної допомоги та роботи медичного персоналу.

Період військового конфлікту на території України супроводжувався масовим переселенням населення та розрухами, що зачіпали систему соціальної медицини. Масштабне переміщення людей призвело до гуманітарної кризи та нестачі ресурсів, особливо у сфері медичної допомоги. Медичні установи, зокрема в регіонах з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб, стали стикаються з високим попитом на послуги при обмежених можливостях.

Надмірне навантаження на медичні установи стало звичайністю, що призводить

до перевантаження медичного персоналу та може вплинути на якість надання медичних послуг. Проблеми з доступом до медичної допомоги також ускладнилися через руйнування інфраструктури та обмеження у доступі до медичних установ.

Психологічні та психосоціальні проблеми стали невід'ємною частиною впливу конфлікту. Переселенці та ті, хто пережив воєнні події, часто потребують психологічної допомоги, що вимагає від системи соціальної медицини врахування цих аспектів.

Переселення та розрухи вплинули на соціальну медицину в Україні, ставлячи під великий тиск медичну інфраструктуру та персонал, а також ускладнюючи доступ до медичної допомоги для населення в умовах військового конфлікту [1,3].

Вплив військового конфлікту на території України на систему медичних кадрів був значною проблемою. Передова та зони конфлікту зазнали втрат серед медичних працівників, які ризикують своїми життями або отримують травми внаслідок військових дій. Це призвело до необхідності постійного поповнення кадрів та втрати важливого медичного досвіду.

Медичні працівники, що працюють в зонах конфлікту, можуть бути евакуйовані або змушені переселятися, відбувається втрата досвіду та експертності, якою вони користувалися в медичній системі.

Збільшений обсяг травм та захворювань, спричинених військовим конфліктом, викликав підвищений попит на медичні послуги, однак недостатність медичного персоналу обмежує можливості системи охорони здоров'я ефективно відповідати на цей попит.

Медичні працівники, що працюють в зоні конфлікту, надто зазнають психологічного тиску через тяжкі обставини, з якими вони стикаються. Це може веде до професійного вигорання та втрати медичного персоналу.

Умови військового конфлікту також можуть ускладнювати процеси навчання та підготовки нового медичного персоналу, що є важливим для заміщення втрат та

забезпечення нормального функціонування системи охорони здоров'я.

Можна сказати, що воєнний період в Україні створив важливі виклики у сфері медичних кадрів, включаючи втрати, евакуацію, недостатність та психологічний тиск на медичний персонал. Ці аспекти ставлять під сумнів стабільність та ефективність системи соціальної медицини.

У воєнний період на території України проблема обмеженості доступу до зон конфлікту стає серйозним викликом для системи соціальної медицини. Бойові дії, обмеження транспортного сполучення та гуманітарні блокади створюють серйозні труднощі у забезпеченні належного рівня медичної допомоги для населення в зоні конфлікту.

Обмежений доступ ускладнює транспортування лікарських засобів, обладнання та медичного персоналу, що необхідно для функціонування медичних установ. Транспортні обмеження також можуть призводити до надмірного часу доставки медичної допомоги та можуть бути критичними в екстрених випадках.

Гуманітарні блокади та відсутність стабільного постачання ліків та медичного обладнання ускладнюють можливість системи охорони здоров'я надавати належні медичні послуги. Забруднений стан інфраструктури, включаючи лікарські заклади, додає ще один шар проблем у забезпеченні ефективної медичної допомоги.

В умовах воєнного конфлікту обмежений доступ також ускладнює евакуацію поранених та хворих з зони конфлікту, що може впливати на швидкість та якість медичної допомоги. Обмеження доступу до зон конфлікту в контексті соціальної медицини під час воєнного періоду в Україні створює серйозні труднощі для системи охорони здоров'я, порушуючи доступність та якість медичних послуг для населення, що перебуває під впливом воєнних подій.

В період війни в Україні, психосоціальні проблеми в контексті соціальної медицини набувають особливої

актуальності. Збільшений ризик фізичних травм та стресових ситуацій стає причиною психічних розладів, включаючи посттравматичний стресовий розлад, депресію та анкіозні розлади, що впливають не лише на ветеранів та активних учасників конфлікту, але й на цивільне населення.

Діти, які переживають війну, особливо схильні до психосоціальних травм, втрачаючи стійкість через втрату близьких, руйнування домівок та загрози особистій безпеці. Зростає ризик виникнення проблем серед ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та осіб, які втратили рідних [2,3,4].

Невизначеність майбутнього, властива воєнному конфлікту, поглиблює психосоціальні проблеми. Невизначеність щодо відновлення мирного життя та економічної стабільності впливає на емоційний стан населення, зростає рівень стресу та невпевненості у завтрашній день. Данні психосоціальні виклики потребують комплексного підходу для надання ефективної медичної та психологічної підтримки, спрямованої на полегшення наслідків воєнного конфлікту для психічного здоров'я населення.

Для ефективного вирішення цих проблем уряд України має користуватись досвідом інших країн та активно залучати іноземних радників.

Для прикладу, можна розглянути досвід США.

Воєнний період в США характеризується важливими заходами у виправленні та підтримці соціальної медицини. Спеціальна увага приділяється ветеранам, які повертаються з воєнних зон, через розвинену систему послуг, включаючи медичне лікування, психічну реабілітацію та соціальну підтримку.

Велика мережа військових лікарень та клінік дозволяє надавати ефективну медичну допомогу активним військовослужбовцям та ветеранам. Система психічної підтримки включає консультування та терапію для тих, хто стикався з травмою або стресом під час військових подій.

Програми реабілітації та соціальної адаптації спрямовані на повернення ветеранів до нормального життя після травм чи інвалідності, зокрема у знаходженні роботи та навчанні. Загальний доступ до медичної допомоги для всіх активних військовослужбовців та ветеранів є пріоритетом, забезпечуючи медичне обслуговування у військових зонах та в зонах дислокації військ.

Цей системний та комплексний підхід свідчить про вагу, яку приділяють у США наданню повноцінної медичної та соціальної підтримки ветеранам під час воєнного періоду.

У Європейських країнах воєнний період також визначався важливими заходами у виправленні та підтримці соціальної медицини. Деякі ключові риси цього досвіду включають:

Універсальна медична система: Багато європейських країн мають універсальні системи охорони здоров'я, які забезпечують доступ до медичної допомоги для всіх громадян. У воєнний період ця система грає важливу роль у наданні широкого спектру медичних послуг для військовослужбовців та цивільного населення.

Медичні бригади та госпіталі: Воєнні конфлікти спонукали країни розвивати мобільні медичні бригади та тимчасові госпіталі для надання невідкладної допомоги пораненим та хворим. Це включає організацію швидкого висадження та евакуації.

Спеціалізовані програми для ветеранів: Ветерани воєнних конфліктів отримують спеціалізовану медичну підтримку, включаючи реабілітацію, терапію та психічну допомогу. Програми орієнтовані на уникнення та лікування посттравматичних стресових розладів.

Медичні дослідження та інновації: У воєнний період спостерігається інтенсивний розвиток медичних досліджень та інновацій. Впровадження нових методів лікування, технологій та медичного обладнання сприяє ефективній медичній допомозі.

Гуманітарна допомога та медична евакуація: Європейські країни активно

залучаються до гуманітарних операцій та надання медичної допомоги в зонах конфлікту. Це включає надання гуманітарної допомоги, медичних конвоїв та висадження медичних груп у кризових областях.

Співпраця між країнами та міжнародні ініціативи: Європейські країни активно співпрацюють у сфері медичної підтримки, обмінюючи досвід та ресурси. Міжнародні ініціативи спрямовані на покращення співпраці та надання ефективної медичної допомоги в кризових ситуаціях.

Цей досвід свідчить про важливість організації медичної системи, гнучкості в реагуванні на воєнні конфлікти та постійного вдосконалення медичних послуг у надзвичайних умовах [5].

Україна робить важливі кроки для подолання кризи яка виникла в сфері соціальної медицини.

В Україні вирішення проблем, що виникли в соціальній медицині під час воєнного періоду, є комплексним завданням. Зокрема, уряд активно працює над програмами реабілітації та медичної допомоги для ветеранів, зосереджуючись на фізичній та психічній реінтеграції.

Особлива увага приділяється розвитку психічної служби для подолання стресу та травм у населення в зонах конфлікту. Удосконалення медичної інфраструктури, включаючи лікарні та закупівлю сучасного обладнання, є ще однією ключовою складовою стратегії.

Разом з тим, в Україні активно розглядаються питання реінтеграції внутрішньо переміщених осіб через впровадження відповідних програм підтримки. Держава також зосереджується на розробці стратегій громадського здоров'я, враховуючи потреби населення та сприяючи загальному підвищенню рівня здоров'я.

Важливим елементом є сприяння гуманітарній допомозі та медичній евакуації в зонах конфлікту. Загальнонаціональні та регіональні ініціативи спрямовані на вирішення проблем соціальної медицини в умовах воєнного конфлікту та вдосконалення системи охорони здоров'я

для забезпечення ефективної медичної допомоги та підтримки населення.

Уряд України має можливість впроваджувати різноманітні стратегії для покращення стану соціальної медицини в період воєнних конфліктів. Зокрема, важливим напрямком є збільшення фінансування системи охорони здоров'я, що дозволить адекватно відповісти на медичні потреби, особливо в зонах конфлікту.

Розвиток медичної інфраструктури, також враховуючи закупівлю сучасного обладнання, стане ключовим фактором у поліпшенні медичної допомоги. Особливу увагу слід звернути на розвиток програм психосоціальної підтримки для подолання стресу та травм в населення в зонах конфлікту.

Ефективна система реабілітації для тих, хто пережив фізичні або психічні травми під час військових дій, також відіграє важливу роль. Запровадження мобільних медичних бригад, які можуть оперативно реагувати в умовах надзвичайних ситуацій та забезпечувати допомогу в труднодоступних районах, буде корисним кроком.

Спеціальна увага повинна бути спрямована на розвиток системи громадського здоров'я, яка орієнтована на здоров'я населення, профілактику захворювань та ефективний медичний моніторинг. Залучення міжнародної підтримки може забезпечити додаткові ресурси та обмін досвідом для успішної реалізації цих програм та ініціатив.

Всі ці заходи спрямовані на забезпечення ефективної медичної підтримки та поліпшення стану соціальної медицини в період воєнних конфліктів.

Явище консолідації населення України в період воєнних конфліктів може мати позитивний вплив на соціальну медицину та систему охорони здоров'я. Об'єднані зусилля та взаємна підтримка створюють благотворне середовище для розвитку громадських ініціатив у медичній сфері. Люди, об'єднані спільною метою, можуть активно залучатися до благодійних проєктів

та допомагати тим, хто потребує медичної допомоги [6,5].

Це може призвести до формування волонтерських груп, які допомагають в забезпеченні медичної допомоги та реабілітації поранених, створюючи додаткові ресурси та можливості для підтримки системи охорони здоров'я. Заходи з просвітництва та освіти в галузі громадського здоров'я можуть підвищити інтерес до здорового способу життя та профілактики захворювань, особливо в умовах воєнного періоду.

Консолідація також може стати основою для створення мережі психосоціальної підтримки, допомагаючи ветеранам та особам, які стали жертвами військових подій, адаптуватися до нового життя. Солідарність може створювати сприятливий контекст для залучення міжнародної допомоги та підтримки, що принесе додаткові ресурси для розвитку системи охорони здоров'я в умовах воєнного конфлікту.

Тож, консолідація населення сприяє покращенню соціальної медицини, забезпечуючи додаткові засоби та підтримку для ефективної роботи системи охорони здоров'я в умовах воєнного періоду.

Також важливо і дивитись в майбутнє, тобто аналізувати можливі перспективи і проблеми з якими стикнеться Україна в післявоєнні періоди. Умовно їх можна поділити на ранні та пізні, проте в будь-якому випадку війна на території нашої держави принесе значні зміни [7].

Післявоєнний період в Україні може супроводжуватися численними проблемами у сфері соціальної медицини. Фінансові труднощі можуть виникнути через зменшення бюджетних виділень, що може вплинути на фінансування системи охорони здоров'я та призвести до нестачі лікарень, медичного обладнання та ліків.

Населення, яке пережило воєнний конфлікт, може стикнутися з серйозними психосоціальними проблемами, такими як стрес, травми та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Системі охорони

здоров'я доведеться забезпечити ефективні програми психічної підтримки та терапії.

Збільшення кількості осіб із фізичними травмами підвищить потребу у довготривалій реабілітації та медичному догляді, що ставить підвищений тиск на медичну систему та вимагає розвитку ефективних програм реабілітації.

Захворювання та епідемії можуть загостритися через погіршення гігієнічних умов, обмежений доступ до медичної допомоги та внутрішні переміщення населення, що вимагатиме ефективної реакції системи охорони здоров'я [8].

Медичним працівникам може знадобитися перепідготовка для впровадження сучасних методів лікування та догляду, а також адаптація до нових реалій медичної практики під час воєнного конфлікту.

Руїнування медичних закладів та проблеми з інфраструктурою можуть потребувати серйозних зусиль у відновленні та модернізації, щоб забезпечити ефективну медичну інфраструктуру для населення.

Отже, післявоєнний період ставить перед соціальною медициною в Україні ряд викликів, включаючи фінансові, психосоціальні, медичні та інфраструктурні проблеми, на вирішення яких необхідно активно працювати для забезпечення ефективної медичної допомоги та реабілітації.

У післявоєнний період Україна може використовувати різноманітні стратегії для вирішення проблем у сфері соціальної медицини. Першочерговим завданням є забезпечення достатнього фінансування для системи охорони здоров'я, включаючи бюджетні виділення на лікування, закупівлю обладнання та ліків. Реформування системи охорони здоров'я, спрямоване на покращення якості та ефективності надання послуг, також є важливим аспектом.

Підвищення кваліфікації медичного персоналу, їх навчання та перепідготовка для впровадження новітніх методів діагностики та лікування є необхідними. Розвиток системи психосоціальної підтримки для тих, хто пережив воєнні події,

включаючи консультування та групову підтримку, також має велике значення.

Зосередження на громадському здоров'ї через профілактичні заходи, освіту та інші заходи, спрямовані на попередження захворювань та епідемій, важливо для покращення стану національного здоров'я. Співпраця з міжнародними партнерами може забезпечити необхідну фінансову, технічну та організаційну підтримку.

Однак також важливо звернути увагу на реконструкцію та модернізацію медичної інфраструктури, відновлення лікарень та інших закладів з метою забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я в післявоєнний період. Комплексний підхід до цих стратегій може сприяти вирішенню проблем та сприяти покращенню стану соціальної медицини в Україні [9].

Висновки: у воєнний та післявоєнний періоди Україна стикнулася з безліччю

проблем, як з точки зору фінансового, так і з демографічного аспекту, проте розглянуті варіанти рішення цих труднощів значно покращать становище доступності і ефективності соціальної медицини в країні. Значну роль відіграють не тільки рішення та реформи прийняті урядом, а й об'єднання населення України та допомога країн-партнерів. Країни, що надають допомогу Україні в ці надважкі часи, допомагають не лише в фінансовому та гуманітарному вигляді, а і діляться цінним досвідом, що допоможе зі значною ефективністю долати озвучені проблеми. Волонтерські рухи, реформування в сфері охорони здоров'я, соціальні програми та консолідація населення значно покращують становище медицини в Україні в воєнні часи, проте без уваги уряду на цю проблему, є ризик того, що медична криза буде стрімко зростати.

Література:

1. Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r> (дата звернення: 11.12.2023).
2. Розвиток медицини (XIX-XX ст.) на теренах України | Блоги БДМУ. *БДМУ | Головна сторінка*. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3366-rozvitok-meditsini-xix-xx-st-na-terenah-ukraini/> (дата звернення: 11.12.2023).
3. Медичне обслуговування внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану | Безоплатна правова допомога. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/medychne-obslugovuvannya-vnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 11.12.2023).
4. Медичне обслуговування внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану | Безоплатна правова допомога. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/medychne-obslugovuvannya-vnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 11.12.2023).
5. Міжнародний досвід створення та функціонування військово-медичних сил (досвід Франції, Німеччини та США) URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29451.pdf> (дата звернення: 11.12.2023).
6. Гурєва В. Медична реформа у час війни. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/society/2022/06/18/520460_medichna_reforma_chas_viyni_.html (дата звернення: 11.12.2023).
7. Олександр Резнік. Залученість українців до волонтерської діяльності під час повномасштабної війни. *Головна - Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diynalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення: 11.12.2023).
8. "Божевільні мрії" про майбутнє: якою Україна може бути після війни. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/society/bozhevilni>

mriji-pro-maybutnye-yakoyu-ukrajina-mozhe-buti-pislya-viyni-12369336.html (дата звернення: 11.12.2023).

9. Як нам відновити українську медицину після перемоги?. *VoxUkraine* | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: <https://voxukraine.org/yak-nam-vidnovyty-ukrayinsku-medytsynu-pislya-peremogy> (дата звернення: 11.12.2023).

References:

1. Health care system resources during war. National Institute for Strategic Studies. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r> (accessed: 11.12.2023).

2. Development of medicine (XIX-XX centuries) in Ukraine | Bogomolets National Medical University Blogs. Bogomolets National Medical University | Homepage. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3366-rozvitok-meditini-xix-xx-st-na-terenah-ukraini/> (accessed: 11.12.2023).

3. Medical services for internally displaced persons during wartime | Free Legal Aid. Free Legal Aid. URL: <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/medychne-obslugovuvannya-vnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/> (accessed: 11.12.2023).

4. Medical services for internally displaced persons during wartime | Free Legal Aid. Free Legal Aid. URL: <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/medychne-obslugovuvannya-vnutrishno-peremishhenyh-osib-pid-chas-voyennogo-stanu/> (accessed: 11.12.2023).

5. International experience of creating and functioning of military medical forces (experience of France, Germany, and the USA) URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29451.pdf> (accessed: 11.12.2023).

6. Guerra V. Medical reform during wartime. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2022/06/18/520460_medichna_reforma_chas_viyni_.html (accessed: 11.12.2023).

7. Oleksandr Reznik. Involvement of Ukrainians in volunteer activities during full-scale war. Main - Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> (accessed: 11.12.2023).

8. "Mad dreams" about the future: what Ukraine can be after the war. Ukraine News - latest news of Ukraine today - UNIAN. URL: <https://www.unian.ua/society/bozhevilni-mriji-pro-maybutnye-yakoyu-ukrajina-mozhe-buti-pislya-viyni-12369336.html> (accessed: 11.12.2023).

9. How to restore Ukrainian medicine after victory?. *VoxUkraine* | "Vox Ukraine" - more than just the best analytics about Ukraine. URL: <https://voxukraine.org/yak-nam-vidnovyty-ukrayinsku-medytsynu-pislya-peremogy> (accessed: 11.12.2023).

Конфлікт інтересів відсутній.

Стаття отримана 24.10.2023
прийнята 18.12.2023